

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta (HE 59/2018 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- vanhempi hallitussihteeri Timo Meling, työ- ja elinkeinoministeriö

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- sosiaali- ja terveysministeriö
- Akava ry
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry
- Työttömyysvakuutusrahasto

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetut muutokset parantavat työttömyysetuuden saajien mahdollisuuksia opiskella työttömyysaikana. Muutosten tavoitteena on kannustaa työnhakijoita parantamaan työllistymismahdollisuuksiaan ja osaamistaan työttömyyden aikana.

Tällä hetkellä työnhakijalla ei ole pääsääntöisesti oikeutta työttömyysetuuteen päätoimisten opintojen ajalta. Päätoimista opiskelua voidaan kuitenkin tukea niin sanottuina omaehtoisina opintoina, jos työ- ja elinkeinotoimisto arvioi opiskelun parantavan työnhakijan työvalmiuksia ja työttömyysturvalaissa asetut muut omaehtoisen opiskelun edellytykset täyttyvät. Lisäksi työttömyys-

Valiokunnan lausunto StVL 2/2018 vp

etuudella voi tehdä sivutoimisia opintoja. Nykyiset mahdollisuudet opiskella työttömyysetuudella säilyisivät nykyisellään ehdotetun mallin rinnalla. Ehdotetun mallin keskeinen ero nykyiseen mahdollisuuteen opiskella työttömyysetuudella on se, että työ- ja elinkeinotoimisto ei tee arviota työnhakijan koulutustarpeesta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää työnhakijoiden opiskelumahdollisuuksien joustavoittamista perusteltuna ja kannattaa esityksessä ehdotettuja muutoksia. Valiokunta pitää myös tarpeellisenä säilyttää nykyinen mahdollisuus opiskella työttömyysetuudella tuettuna ehdotetun uuden mallin rinnalla.

Työttömyysetuuden menettämisen uhka

Esityksessä ehdotettu opiskelumahdollisuuksien joustavoittaminen koskisi vain 25 vuotta täyttäneitä työnhakijoita. Lisäksi työttömyysetuudella tuettaisiin vain enintään kuusi kuukautta kestäviä työnhakijan ammatillisia valmiuksia tai yritystoimintaa tukevia opintoja. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää ehdotetun mallin rajauksia lähtökohtaisesti perusteltuina, koska työttömyysetuuden tarkoituksena ei ole korvata opintoetuksia. Valiokunta haluaa kuitenkin nostaa esille rajauksiin sisältyvän harkinnanvaraisuuden, mikä voi vaikeuttaa mallin ennustettavuutta työnhakijan näkökulmasta ja aiheuttaa katkoksia toimeentuloon.

Esityksessä ei aseteta työnhakijan ammatillisen valmiuksien tai yritystoiminnan tukemisen lisäksi muita edellytyksiä hyväksyttävän koulutuksen sisällölle. Perustelujen mukaan koulutukselle asetettuja edellytyksiä tulkittaisiin laeasti niin, että lähinnä harrastusluonteiset opinnot jätettäisiin ulkopuolelle. Hyväksyttävän koulutuksen sisältöä ei kuitenkaan avata tarkemmin perusteluissa. Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että hyväksyttävän koulutuksen sisältöä tulkitaan laeasti ja valtakunnallisesti yhdenmukaisesti. Työnhakijoille tulee antaa ennen opintojen aloittamista kattavasti tietoa hyväksyttävästä koulutuksesta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että opinnot voivat jossain tilanteissa venyä yli kuuden kuukauden mittaisiksi. Esityksen perustelujen mukaan työ- ja elinkeinotoimisto tekisi näissä tilanteissa ratkaisun opintojen pää- tai sivutoimisuudesta kuuden kuukauden jälkeiseltä ajalta eikä työttömyysetuutta perittäisi takaisin opintojen alkamisesta lukien. Jos opintoja on kuitenkin suoritettu virheellisten tietojen perusteella ja opinnot ovat alun perinkin olleet kestoltaan lähtökohtaisesti yli kuuden kuukauden mittaisia, opintoajan ylityksestä voi seurata työttömyysetuuden takaisinperintä opintojen alkamisesta lukien. Valiokunta katsoo, että jälkimmäisissä tilanteissa tulisi tarpeettomien takaisinperintätilanteiden ja toimeentuloturvan katkosten ehkäisemiseksi käyttää kohtuusharkintaa. Harkinnassa tulisi ottaa huomioon se, että koulutusjärjestelmä ei tällä hetkellä tunnista ehdotetun mallin mukaisia kuuden kuukauden pituisia opintokokonaisuuksia, joten opintojen kestoa voi olla etukäteen vaikea arvioida.

Esityksen mukaan työnhakijan olisi opintojen aikana oltava työmarkkinoiden käytettävissä eikä opiskelu ole lähtökohtaisesti pätevä syy kieltäytyä työstä tai palvelusta. Työ- ja elinkeinotoimisto voisi kuitenkin esityksen mukaan tapauskohtaisesti arvioida, olisiko opintojen jatkaminen myöhempien työllistymismahdollisuuksien kannalta tarkoituksenmukaisempaa kuin tarjotun työn vastaanottaminen tai palveluihin osallistuminen. Sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että työnhakijan on itse vaikea arvioida, missä tilanteissa viranomaisen jälkikäteen

Valiokunnan lausunto StVL 2/2018 vp

arvioi, että opintojen loppuun saattaminen on työllistymismahdollisuuksien kannalta tarkoituksemukaisempaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että työ- ja elinkeinotoimistoja ohjeistetaan tarkasti tulkinnassa. Lisäksi opinnot aloittaville työnhakijoille tulee antaa riittävän yksityiskohtaisesti tietoa kokoaikatyön vastaanottamisen ja työllistymispalveluihin osallistumisen velvoitteista opinnoista huolimatta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta korostaa, että ehdotetun mallin toimeenpano edellyttää työ- ja elinkeinotoimistojen valtakunnallista selkeää ohjeistusta ja koulutusta, jotta mallia sovellettaisiin yhdenmukaisesti koko maassa.

Suhde aktiivimalliin

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää hyvänä, että työttömyysturvan niin sanotun aktiivimallin edellyttämää aktiivisuutta voi ehdotettujen muutosten jälkeen kerryttää myös opinnoilla. Valiokunta on aktiivimallia koskevan esityksen hyväksyessään edellyttänyt, että keinoja, joilla aktiivisuusedellytyksen voi täyttää, on tarvittaessa laajennettava, jos ilmenee, että aktiivimallin keinot eivät ole riittäviä estämään aktiivisesti työnhakua tai palveluun pääsyä yrittäneen työnhakijan joutumista vähennetylle etuudelle (StVM 22/2017 vp).

Esityksessä ehdotetaan, että ehdotetun mallin mukainen enintään kuuden kuukauden pituinen koulutus kerryttäisi aktiivimallin edellyttämää aktiivisuutta. Myös työ- ja elinkeinotoimiston sivutoimiseksi katsoma koulutus kerryttäisi aktiivisuutta kuuden kuukauden ajalta työnhakijan iästä riippumatta. Lisäksi päätoimiset opinnot, joiden ajalta ei makseta työttömyysetuutta, otettaisiin huomioon niin, että vähintään viisi päivää kestäneiden opintojen jälkeen aktiivimallin tarkastelujakso alkaisi alusta eikä etuuden määrää alennettaisi. Opintojen katsominen aktiivisuutta kerryttäväksi toiminnaksi parantaa työttömyysetuudensaajien toimeentuloturvaa ja voi kannustaa opintojen aloittamiseen ja tätä kautta nopeuttaa työllistymistä.

Muita huomioita

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää tärkeänä, että ehdotetun mallin vaikutuksia työttömyysetuuden saajien asemaan, opiskeluun ja kannusteisiin seurataan. Valiokunta huomauttaa lisäksi, että työttömyysturvan kehittämisessä on tavoitteena ollut yksinkertaistaa ja yhdenmukaistaa työttömyyden aikaisia eri tukimuotoja. Nyt ehdotettavat opintoihin kannustavat muutokset joustavoittavat työnhakijoiden opintomahdollisuuksia, mutta voivat myös vaikeuttaa etuusjärjestelmän ymmärrettävyyttä etuudensaajien näkökulmasta. Valiokunta korostaa edelleen työttömyysturvan selkeyttämistarvetta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto StVL 2/2018 vp

Helsingissä 13.11.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Niilo Keränen kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Jaana Laitinen-Pesola kok
jäsen Anne Louhelainen sin
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Vesa-Matti Saarakkala sin
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Martti Talja kesk
varajäsen Sari Tanus kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Sanna Pekkarinen